

**Роль епітета у створенні образу Мінська
в творі Артура Клінова
«Малая падарожная кніжка па Горадзе Сонца»**

Для створення яскравого образу письменники та поети часто звертаються до художніх засобів, тропів, які можуть бути наскрізними в сюжеті або окремою деталлю його. Твір сучасного білоруського прозаїка Артура Клінова «Малая падарожная кніжка па Горадзе Сонца» (Мінск : Логвінаў, 2008. – 200 с.) присвячений Мінську як ідеальному місту комуністичної Утопії, і в ньому можна простежити цікаву епітетику, де центральний з епітетів уміщує в собі всю ідейно-естетичну концепцію твору, більш того, кожен попередній епітет впливає на наступний і є часткою міцного ланцюжка тропів.

Як відомо, епітет – це художнє означення, яке образно змальовує особу, предмет, дію чи явище або виражає емоційне ставлення до них. Епітет, як правило, підкреслює найхарактернішу, визначальну рису і, потрапивши в нове семантичне поле, навантажує його новими смисловими чи емоційними нюансами. Цей троп може відноситись до однієї з лексико-семантичних груп епітетів, а саме: постійних (фольклорних), метафоричних (будуються на основі перенесень характеристик), гіперболічних (будують-

ся за принципом гіперболи), синестезійних (колірних, музичних), епітетів внутрішньопсихологічного сприймання (характеризують предмет за запахом, нюхом, смаком, дотиком), емотивних. У цій роботі розглядаємо епітет у його основному категорійному вираженні – прикметник.

«Епітети в художньому творі – це певне світобачення: адже сам митець дає оцінку предметам, явищам і діям. [...] Епітети великого майстра – це не просто слова у текстовому оточенні. Вони можуть розповісти і про автора, і про його час, і про культуру народу, яку митець виражає», – пише Н. Сидяченко.

За допомогою епітетів автор створює неповторний образ міста. У вторинних номінаціях присутня характеристика міста та ставлення Артура Клінова. Тут Мінськ – місто-ілюзія, утопія, солодкий спогад з дитинства автора. Те місто, в якому він жив і яке існувало у його свідомості, не існувало ніколи, воно просто було створене уявою маленького хлопчика. Метою радянської системи було створення ідеальної країни, ідеального міста, навіть ідеальних людей; про це говорили по телевізору, радіо, писали в газетах, а тому це, безперечно, вплинуло на свідомість хлопчика, а згодом і дорослого чоловіка. Пройшли роки, змінився устрій життя, змінилося ставлення до багатьох речей, але мета зробити Мінськ ідеальним містом залишилася.

Словесний образ *сонця* є центральним у творі, найчастіше повторюваною номінативною одиницею є *Горад Сонця* – вторинна номінація міста через призму авторського сприйняття і алюзія до твору Томмазо Кампанелли «Місто Сонця». Це є отождоуення одного з радянських міст з містом-утопією, де панує цілковита гармонія. Відповідно, епітет *сонечны* (*Сонечны Горад Мрояў*) містить у собі подвійну семантику: радість, захоплення, яким зазвичай супроводжуються дитячі спогади, і втілення ідеального образу комуністичного міста. Це розкривається в контексті:

Я нарадзіўся ў Сонечным Горадзе Мрояў, дзе паўсталі два Гарады – Грамадства Шчасся, у якое верылі, ды сам Горад (с. 19).

Цей епітет можна вважати синестезійним, оскільки асоціативний ряд, який пов'язаний із цим епітетом, приводить нас до кольорів, як правило, теплої палітри: жовтого, золотавого, рожевого тощо. Так, у тексті з'являється троп *жоўты Горад*, що, безперечно, пов'язаний з епітетом *сонечны*. Цей епітет більш конкретний,

ближчий до реальності, і він означає не все місто в цілому, а його центральні райони:

У юнацтві мене падабалася проста так, бяз справаў, вандраваць па Жоўтым Горадзе» (с. 159).

Автор наводить і мотивацію епітета:

Павасенныя Палацы, як і належала ў Горадзе Сонца, былі жоўтага колеру (там само).

Також у контексті розкривається зв'язок епітетів *жоўты* і *сонечны*:

Калі ў Горадзе ішоў дождж альбо наступала доўгая зіма, сваім колерам Палацы ўсе роўна мусілі сымбалізаваць Сонца. Усім выглядам яны сыцьвярджалі, што гэта Горад менавіта Сонца, нават калі яго цяпер няма (там само).

Переходячи від дитячих спогадів до сучасного Мінська, А. Клінов говорить:

Жоўты Горад паступова ператвараецца ў шэры... (с. 180).

Від старості сіріє цегла будівель, але кольоративи набувають і символічного значення.

Наступна асоціація автора з Мінськом – це сон. Ще на перших сторінках книги автор називає своє рідне місто солодким Сном, із цієї перифрази згодом народжується епітет *сонны Горад*, таким чином створюючи ланцюжок ідейно пов'язаних між собою тропів. Цікавою є гра автора зі словами *сон* і *сонца*: подаючи графічно *СОНца*, автор поєднує слова в одне семантичне поле. Взагалі розуміння епітета *сонны* досить неоднозначне. Його можна розуміти як метонімію, тобто як характеристику мешканців міста, що живуть ніби у сні, не усвідомлюючи реальності, або можна вбачати певну метафоричність, тобто розуміти Мінськ як місто, подібне до того, що людина бачить у снах-мріях.

Епітети *дзіўны Горад*, *чароўны Горад* якнайточніше відображають особисте ставлення автора до його рідного міста.

У творі також присутній епітет, що належить до лексико-семантичного типу гіперболічних епітетів. *Ідэальны Горад* повертає нас до алюзії на твір Кампанелли й, безперечно, містить у собі емоційний компонент, конотацію, проте її забарвлення (позитивне чи негативне) визначити досить важко.

Епітети у складі перифраз (які, у свою чергу, складаються з нейтрального іменника, що характеризує місто з того чи того боку, та власне епітета до нього) є досить цікавими і строкатими: *Цудовная, ні да чога не падобная эстетичная канструкцыя; грандыезная сцэнаграфія; Сонечны Дзень*— ми ясно бачимо, що так чи інакше ці тропи пов'язані з попередніми, вищезгаданими епітетами, чи то з центральним *сонечны*, чи то з емоційно насиченими епітетами типу *дзіўны, чароўны*, а, отже, усі ці тропи є цілісною системою, створеною автором, вони пронизують увесь твір, доповнюючи один одного, розкриваючи авторську мистецьку концепцію створення неповторного образу Мінська.